

Dr. Kozma Ákos

Alapvető Jogok Biztosa

R70 Irodaház

1074 Budapest, Rákóczi út 70-72.

Tisztelt Biztos Úr!

Alulírottak azzal a kéressel fordulunk Önhöz, hogy a rendelkezésére álló eszközökkel lépjen fel a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 59. §-ának tervezett módosítása ellen. A módosítás célja, hogy ha egy nevelési-oktatási intézmény megsérti valamely gyermek vagy tanuló személyiségi jogait, akkor a bíróság a jogsértő intézményt pénzben teljesítendő kompenzáció helyett csak oktatási, képzési szolgáltatás nyújtására kötelezhessen, amelyet a jogsértő intézmény saját maga vagy vásárolt szolgáltatásként biztosít.

Ez a megoldás

- **sérti az egyenlő bánásmód alaptörvényi követelményét;**
- a szegregációban is megjelenő **társadalmi kirekesztés logikáját vezetné be a személyiségi jogok szankciórendszerébe, ezzel jogi gettóba zárva az iskolában is elkülönített roma gyermekeket;**
- szemben azzal, amit a módosítás indokolása állít, **nem felel meg a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló 2000/43/EK irányelv 15. cikkének,** amely kimondja, hogy **az etnikai származáson alapuló diszkrimináció szankciója hatékony, arányos és visszatartó erejű kell legyen;**
- Szintén **nem felel meg a tervezett módosítás az irányelv 6. cikkében foglalt azon követelménynek,** amely szerint a tagállamok bevezethetnek illetve fenntarthatnak olyan rendelkezéseket, amelyek az egyenlő bánásmód elvének védelme szempontjából kedvezőbbek, mint amelyeket az irányelv meghatároz, viszont **az irányelv végrehajtása semmilyen körülmények között nem szolgálhat a megkülönböztetés elleni védelmi szint csökkentésének igazolására** ahhoz képest, amelyet a tagállamok az irányelv által szabályozott körben már biztosítanak.

Kérjük továbbá, hogy **emelje fel szavát a gyöngyöspatai deszegregációs per kapcsán tett kirekesztő, a gyöngyöspatai és általában a magyarországi romákra, valamint a jogérvényesítésüket segítő civilszervezetekre nézve dehonesztáló kormányzati és kormánypárti nyilatkozatokkal szemben.** Valamint kérjük, hívja fel az érintett politikusokat arra, hogy a jövőben tartózkodjanak a kisebbségi csoportokkal szembeni előítéletek és negatív indulatok felkorbácsolására alkalmas kijelentésektől.

1. Az előzmények

Amint arra nemzetiségi ombudsmanhelyettes 2019. januári közleménye¹ is utal, 2011-ben a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok biztosa tárta fel részletesen a roma nemzetiségű tanulók évtizedes jogellenes elkülönítését a gyöngyöspatai iskolában, erre a vizsgálatra a későbbiekben nagymértékben támaszkodtak azok a kapcsolódó bírósági döntések is, amelyekre a jelenlegi módosítási javaslat reagál.

2019. szeptember 16-án kelt, Pf.I.20.123/2019/16. sz. jogerős másodfokú ítéletében a Debreceni Ítéltábla részben helybenhagyva, részben megváltoztatva az Egri Törvényszék 2018. októberi döntését, arra a következtetésre jutott, hogy gyöngyöspatai Nekcsei Demeter Általános Iskolában 2003 és 2017 között a roma diákokat jogellenesen elkülönítették nem roma társaiktól, és emellett a 2011/2012-es tanévvel bezárólag a roma osztályokban tanulók részére alacsonyabb színvonalú oktatást is nyújtottak. A bíróság köztudomású tényként rögzítette, hogy a szegregált, alacsonyabb

¹ <http://www.ajbh.hu/kozlemenyek/-/content/qzyKPkTyQAvM/szalayne-sandor-erzsebet-nemzetisegi-ombudsmanhelyettes-kozlemeny-a-gyongyospatai-iskolai-szegregacio-miatt-megitelt-karteritesek-vegrehajtasaval-kap>

színvonalú oktatás káros a gyermekek fejlődésére nézve, és ezen az alapon a 2011–2012-ig terjedő időszakra tanévenként 500 000 forintra emelte valamennyi felperes esetében az elsőfokon megítélt nem vagyoni kártérítést, az azt követő évekre pedig tanévenként 300 000 forint nem vagyoni kártérítés megítélését látta indokoltnak.²

Az alperesek a Kúriához fordultak felülvizsgálatért, a kormány és a kormánypártok pedig intenzív politikai kampányt indítottak mind a jogerős bírósági döntéssel, mind a roma felperesekkel és az őket segítő civilszervezetekkel szemben.

2020. január 4-én Horváth László, a térség fideszes országgyűlési képviselője Facebook-posztban jelentette ki, hogy a döntés lehet jogszerű, „*de igazságtalan, egyoldalú, túlzó és romboló. Igazságtalan, mert az egész települést bünteti.*” Horváth szerint „*Gyöngyöspatán most, a roma családok közé dobott milliókkal, az elmúlt évek folyamatos, kiszámítható fejlődése és a nehezen kivívott nyugalom válhat semmivé. Gyöngyöspata nem akar ismét csatatérre válni, nem kér a Soros-hálózat pénzszerző akcióiból.*”³

Öt nappal később a miniszterelnök egy sajtótájékoztatón a gyöngyöspatai ügyet olyannak nevezte, amely sérti az emberek igazságérzetét, mondván, hogy ő maga nem gyöngyöspatai, „*de ha ott élnék, mégiscsak megkérdezném, hogy az hogyan van, hogy egyébként valamilyen okból a velem egy közösségben, egy faluban élő, etnikailag meghatározó népcsoport tagjai egy nagy jelentőségű összeget fognak kapni mindenfajta munkavégzés nélkül. Miközben ezért a pénzért én nem tudom hány órát, hány napot, vagy évet kell dolgozzak. [...] És azt gondolom, hogy ezeknek az embereknek igazuk van.*” Közölte, noha egyelőre nem tudja, mit kell tenni, de az biztos, hogy „*a gyöngyöspataiaknak igazságot kell szolgáltatnunk.*”⁴

2020. január 15-én Böröcz László, a Fidesz országgyűlési képviselője azzal állt elő egy sajtótájékoztatón, hogy a helyi romákat egy Soros György által pénzelt szervezet „*uszította*”. Böröcz szerint az ügy valójában a Soros-hálózat újabb politikai és pénzügyi manipulációjáról szól, „*hiszen a pénzért és a hatalomért még arra is képesek, hogy egy település életét teljesen felborítsák és iszonyatos feszültségeket keltsenek.*”⁵

A pénzbeli kompenzáció szolgáltatással való kiváltásának ötlete a miniszterelnök 2020. január 17-i rádióinterjúja során került elő első alkalommal. Ebben Orbán Viktor kijelentette: „*A magyarok nem rasszisták, nem utasítják el a cigányokat élből*”, de „*van egy határ, amit úgy érez a magyar, hogy sosem szabad átlépni: azt, hogy pénzt adunk a semmiért. Ezt a magyar ember sosem fogja elfogadni.*” Ebből következően, lehet, hogy volt szegregáció vagy „*rosszul sikerült felzárkóztatási kísérlet*”, de azzal „*nem orvosolhatjuk a bajt, ha fizetünk*”, hanem helyesebb, „*ha szolgáltatást adunk, és nem pénzt a kezükbe, amit sosem fognak a magyarok elfogadni*”. Az interjúban a miniszterelnök is igyekezett a felpereseket támogató civilszervezet – és ezen keresztül az egész per – hitelességét aláásni, amikor azt mondta, „*szerencsétlen bírói ítélet született, és ha megnézzük, hogy kik indították el, látjuk, hogy a Soros-hálózat áll mögötte. Provokációnak tartom az egészet.*”⁶

Ugyanezen a napon hasonlóképpen nyilatkozott Rétvári Bence, az Emberi Erőforrások Minisztériumának parlamenti államtitkára, aki a beszámolók szerint sajtótájékoztatóján elismerte ugyan, hogy a szegregáltan oktatott gyöngyöspatai gyerekeknek jár a kártérítés, de kijelentette, az emberek igazságérzetét és a több mint hatvan érintett sorsának jobbra fordulását is az szolgálja, ha ezt oktatásként, képzésként kapnák meg, nem készpénzben, amit vagy erre fordítanak, vagy nem. Az államtitkár közölte: az emberek igazságérzetét is az szolgálja, ha az elmaradt képzést képzéssel kompenzálnák. Rétvári is támogatta egyúttal a személyiségi jogaikban megsértett romákat segítő szervezetet, mondván, hogy „*a Soros György által támogatott alapítvány [...] 'nem teljesen véletlenül' nem foglalkozott a képzéssel és terelte pénzügyi síkra az ügyet*”. Úgy vélte, „*az alapítvány szándékosan politikai tőkét akart kovácsolni az ügyből, hogy a szegregációra hivatkozva lejárassa Magyarországot a nemzetközi szintéren*”.⁷

² <https://birosag.hu/aktualis-kozlemenyek/debreceni-itelotabla-itelet-gyongyospatai-szegregacios-ugyben>

³ https://index.hu/belfold/2020/01/04/gyongyospata_hovath_laszlo_soros_halozat_dontes_kuria_penz_millio_roma_szegregacio/

⁴ https://index.hu/belfold/2020/01/09/orbaninfo_gyongyospata_gyori_gyerekgyilkos_birosagi_iteletek_biralat/

⁵ <https://www.origo.hu/itthon/20200115-fidesz-gyongyospatai-romak-ugye-soroshalozat.html>

⁶ https://index.hu/belfold/2020/01/17/orban_engem_mar_nyolcszor_olt_meg_soros_halozata/

⁷ <https://infostart.hu/belfold/2020/01/17/gyongyospatai-iskolaugy-itt-a-kormany-megoldasi-javaslatu>

Másnapi sajtótájékoztatóján a Fidesz kommunikációs igazgatója is sietett jelezni, „a kormánypártok jónak és igazságosnak tartják a gyöngyöspatai roma családoknak a kormány azon javaslatát, hogy az állam ne pénzben, hanem oktatással és képzéssel fizesse ki a szegregáció miatt megítélt kártérítést”.

2020. február 22-én Horváth László a kormány Facebook-oldalán jelentette be, hogy a márciusban indítandó nemzeti konzultáció egyik kérdése arra fog vonatkozni, hogy igazságos-e a gyöngyöspatai romáknak megítélt kártérítés, egy másik pedig arra, hogy „ha már megítélték ezt a kártérítést nekik, akkor miként teljesítsék. A mi álláspontunk szerint oktatási, képzési programok szolgálnák leginkább a roma közösség érdekét.”⁸ Az e kérdéseket is magában foglaló nemzeti konzultáció végül a koronavírus-járvány kitérése miatt nem indult meg.

A Kúria a felülvizsgálati kérelmekről 2020. május 12-én döntött Pfv.IV.21.556/2019/22. sz. ítéletében, azokat nem találta alaposnak. A Kúria az 1959-es Polgári Törvénykönyv „szövege, annak indokolása, továbbá a jogintézmény több évtizedes bírósági gyakorlata és jogirodalma alapján azt állapította meg, hogy a nem vagyoni károk megtérítésénél a kártérítés megítélésének egyetlen módja a pénzbeli kártérítés, természetbeni kártérítés alkalmazására nincs jogszabályi lehetőség. Pénzbeli kártérítés, pótlólagos képzéssel való kiváltására csak a felek peren kívüli megállapodása esetén kerülhet sor. A Kúria a nem vagyoni kártérítés összegének csökkentésére sem látott alapot, mert azt a másodfokú bíróság helyes mérlegeléssel a per összes körülményének értékelése, valamint a bírói gyakorlatban kialakult szempontok figyelembevételére alapján kellően megindokoltan állapította meg.”⁹

A döntés közzétételét követően ismét heves kommunikációs kampány indult kormányzati részről, amelynek keretében a nyilatkozók jelezték: törvénymódosítással fogják megakadályozni, hogy a Magyarországon széles körben elterjedt etnikai alapú szegregáció további áldozatai hasonló módon keressenek orvoslást az őket ért jogsérelemre.

Horváth László még az ítélelhozatal napján közölte, rossz és igazságtalan ítélet született, amely felrúgja a társadalmi békét, majd jelezte: mindent elkövet azért, hogy – akár törvénymódosítással is – lehetetlenné tegyék, hogy a jövőben Soros-szervezetek hasonló pénzszerző akciókra szánják el magukat.¹⁰

Orbán Viktor 2020. május 15-én azt nyilatkozta, nem fogadható el, hogy a többségnek idegennek kell éreznie magát a saját hazájában. „S amíg én leszek a miniszterelnök, nem is lesz ilyen. Mert ez mégiscsak a bennszülöttek, a mi országunk, és én látom, hogy a Soros-szervezetek indították meg az akciót, ez az ügy nem leesett az égből” – fogalmazott. Kijelentette, jogi végzettséggel rendelkező emberként azt kell mondania, hogy az ítélet „úgy ahogy van, igazságtalan”, és innen az V. kerületből, ahol a legfelsőbb bíróság van, nem látszik Gyöngyöspata igazsága, de „mi meg fogjuk keresni azt”. Olyan jogszabályváltozásokat fognak „előidézni”, amelyek megakadályozzák, hogy „ilyenmi” újra előfordulhasson, a törvénymódosításokat hamarosan benyújtják – mondta a miniszterelnök.¹¹

2. A kifogásolt módosítási javaslat és jogi elemzése

Ilyen előzmények után nyújtotta be Horváth László 2020. június 4-én T/10742/3. számú törvénymódosítási javaslatát.¹² A javaslat egy új (4) bekezdést illesztene a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 59. §-ába az alábbi szöveggel: „Ha a nevelési-oktatási intézmény a gyermeket, tanulót a neveléssel-oktatással összefüggésben személyiségi jogában megsérti, arra a Polgári Törvénykönyv sérelemdíjra vonatkozó szabályait kell alkalmazni azzal, hogy a bíróság a sérelemdíjat oktatási, képzési szolgáltatásként határozza meg. A bíróság által megítélt oktatási, képzési szolgáltatást a jogsértő saját maga vagy vásárolt szolgáltatásként biztosítja.”

Az indokolás szerint „[a] gyöngyöspatai szegregációs ügyben, a Debreceni Ítéltábla által [...] hozott ítélet kapcsán felmerült, hogy hasonló jogsértések esetén a természetbeni kártérítés méltányos és igazságos. A módosítás a jövőben bekövetkező, nem megfelelő minőségű oktatáshoz való hozzáférés esetén bekövetkező jogsértésekre vonatkozóan előírja, hogy a bíróság a pénzben megállapított sérelemdíj helyett oktatási szolgáltatásként állapítsa meg az okozott kár megtérítését. A bíróság által elrendelt, utólagosan nyújtott oktatási, felnőttképzési szolgáltatásnak összhangban kell állnia a [...]

⁸ <https://www.facebook.com/kormanyzat/videos/1236340633422829/>

⁹ <https://www.kuria-birosag.hu/hu/sajto/gyongyospatai-szegregacios-nem-vagyoni-karok-megteritesenel-karterites-megitelesenek-egyetlen>

¹⁰ <https://24.hu/belfold/2020/05/12/gyongyospata-kuria-fidesz-horvath-laszlo/>

¹¹ <http://www.atv.hu/belfold/20200515-orban-viktor-kokemenyen-nekiment-a-kurianak>

¹² <https://www.parlament.hu/irom41/10742/10742-0003.pdf>

2000/43/EK irányelvvel, valamint az annak átültetését szolgáló jogszabályokban előírt egyenlő bánásmód követelményével, mert csak ebben az esetben állapítható meg, hogy a szankció arányos szankciónak bizonyul az irányelv 15. cikke alapján."

Az Országgyűlés kulturális bizottsága a módosító javaslatot annak indokolásával együtt beemelte 2020. június 9-én benyújtott, T/10742/5. számú, részletes vitát lezáró bizottsági módosító javaslatába.

Amennyiben a köznevelési törvényt ilyen tartalommal módosítja az Országgyűlés, az súlyos alkotmányos problémákat fog felvetni.

1) Bár az indokolás a nem megfelelő minőségű oktatáshoz való hozzáférést említi, mint olyan esetkört, amelyben a sérelemdíjat oktatási szolgáltatásként kellene a bíróságnak megállapítani, **a normaszöveg bármilyen személyiségi jogsértés esetére ezt a szankciót irányozza elő, amennyiben a jogsértést nevelési-oktatási intézmény a neveléssel-oktatással összefüggésben követi el a gyermekkel, illetve tanulóval szemben.**

Ez azt jelenti, hogy a jogsértés áldozata akkor sem kérheti a sérelemdíj pénzben való megállapítását, ha az oktatási, képzési szolgáltatás nyilvánvalóan nem jelentheti megfelelő kompenzációját a jogsértésnek. Ilyen például, ha egy tanár szexuálisan vagy egyéb védett tulajdonság alapján zaklatja valamely diákját, de az is, ha dühében felpofoz egy tanulót. Mindkét magatartás személyiségi jogsértés is egyben (amellett, hogy egyéb jogágak szerint is büntetendő magatartás lehet), ugyanakkor teljesen egyértelmű, hogy nincs olyan oktatás vagy képzés, amely a zaklatás áldozatául esett vagy felpofozott diák számára megfelelő elégtételt nyújthatna az őt ért sérelemért. Teljesen abszurd elképzelés, hogy az ilyen jellegű sérelmet elszenvedett diáknak részt kelljen vennie valamiféle képzésben a vele szemben elkövetett jogsértés ellentételezéseként.

2) Továbbá **a jogellenes elkülönítés** kérdésére, ilyen **esetben is minden további nélkül elképzelhetők olyan helyzetek, amelyekben az oktatási-nevelési intézmény által nyújtott vagy vásárolt képzés, oktatás nyilvánvalóan elégtelen kompenzáció.** Ha például egy az általános iskolájában szegregáltan oktatott roma tanuló saját erejéből, családi és/vagy egyéb segítséggel leküzdí a szegregációból fakadó egyértelmű hátrányokat, és sikeresen továbbtanul, nem lesz szüksége az általános iskola által számára nyújtott vagy vásárolt oktatásra, képzésre, ez a tény azonban nem jelenti azt, hogy az elkülönítésből fakadó személyiségi jogi sérelme (a kirekesztettség, megalázottság érzete, a méltóság csorbulása) nem áll fent.

3) A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) indokolása szerint a sérelemdíj (amint a nevében szereplő „díj” kifejezés is mutatja) „a személyiségi jogok megsértésének *vagyoni* elégtétellel történő közvetett kompenzációja és egyben magánjogi büntetése”, amelyet „csak egy *összege*ben lehet megítélni”, **a javasolt módosítás tehát a gondos és hosszadalmas kodifikációs folyamat során kimunkált szankciórendszer alapvető logikáját is felborítaná.**

Ennél azonban lényegesen nagyobb problémát jelent, hogy **a javasolt kompenzációs mechanizmus a szegregáció logikáját vezetné be a polgári jog szankciórendszerébe is.** Nyilvánvaló ugyanis (és maga a javaslatához fűzött indokolás is ezt erősíti), hogy a javaslatban szereplő elégtétel lehetősége leggyakrabban a gyöngyöspataihoz hasonló szegregációs ügyekben, azaz a roma diákokkal szemben elkövetett oktatási jogsértések kapcsán merülhetne fel.

Így a javasolt megoldás **az iskolában elkülönített romákat az általuk kérhető szankció jellegének eltérő meghatározásával ismételten elkülönítené minden más olyan személytől, aki személyiségi jogainak megsértéséért próbál elégtételt venni.** Mindenki más számára nyitva hagyná a lehetőséget, hogy pénzbeli sérelemdíjat követeljen, csak – vagy legalábbis elsősorban – a romákat zárná el ettől a lehetőségtől. **Az oktatási és lakhatási gettóba kényszerített romákat tehát jogi gettóba is zárná a törvényhozás ennek a javaslatnak az elfogadásával.**

4) **Értelemszerűen ez egyúttal a hátrányos megkülönböztetés Alaptörvény XV. cikkében foglalt tilalmának megsértését is jelenti,** amelynek részletes szabályait az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebkvt.) fejti ki. Ennek 9. §-a szerint közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül az a közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek nem minősülő, látszólag az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő

rendelkezés, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságokkal rendelkező egyes személyeket vagy csoportokat lényegesen nagyobb arányban hátrányosabb helyzetbe hoz, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben lévő személy vagy csoport volt, van vagy lenne.

A fent kifejtettek és a javaslat indokolása szerint is a javasolt kompenzációs mechanizmus alkalmazására legvalószínűbben és legnagyobb számban a roma gyermekek és diákok jogellenes óvodai, illetve iskolai elkülönítése és alacsonyabb színvonalú nevelése-oktatása kapcsán kerülhet sor. Ugyanezt erősítik a miniszterelnök és a javaslatot benyújtó országgyűlési képviselő fent idézett nyilatkozatai, amelyek szerint jogalkotással kívánják megakadályozni, hogy a gyöngyöspataihoz hasonló személyiségi jogi perekből pénzhez jussanak a felperesek.

Ez azt jelenti, hogy bár a javasolt szöveg látszólag egyaránt vonatkozik roma és nem roma jogsértettekre és a speciális elégtételi mechanizmust attól teszi függővé, hogy a jogsértő nevelési-oktatási intézmény-e, illetve hogy a jogsértés neveléssel-oktatással függ-e össze, egyértelmű (és nyilatkozatai alapján az előterjesztő és a miniszterelnök számára is az), hogy **olyan különbségtételről van szó az oktatási-nevelési személyiségi jogi jogsértések és az egyéb személyiségi jogi jogsértések áldozatai között, amely a romákat lényegesen nagyobb arányban fogja érinteni elfogadása esetén, mint a nem romákat.**

Márpedig a különbségtétel egyértelműen hátrányos a jogsértettek és előnyös a jogsértők számára.

Hátrányos a jogsértettek számára, mivel **azok, akik a sérelemdíjat pénzben kapják meg, dönthetnek úgy is, hogy azt oktatásra, képzésre fordítják, amennyiben úgy ítélik meg, hogy arra van szükségük, míg azok számára, akik csak oktatási, képzési szolgáltatás formájában nyerhetnek kompenzációt, nincs ilyen választási lehetőség. Akkor is kénytelenek e szolgáltatásokkal beérni, ha az adott élethelyzetben ez semmiféle módon nem releváns a számukra** (pl. azért, mert a szegregáció ellenére továbbtanultak, vagy olyan munkájuk van, amellyel elégedettek, vagy akár azért, mert ebből az összegből tudnák kifizetni azt a bérleti díjat, amelynek elmaradása azonnali kilakoltatással fenyegeti őket). **Ráadásul adott esetben – ha a jogsértő maga kívánja az oktatást, képzést nyújtani – arra kényszerítheti őket, hogy továbbra is kapcsolatban maradjanak azzal az intézménnyel, amely az elkülönítéssel megálázta őket, és amelynek a szolgáltatásait ezért nem kívánják igénybe venni.**

A javaslat elvitatja az oktatási diszkrimináció és egyéb oktatási személyiségi jogi jogsértések – túlnyomórészt roma – áldozataitól azt a fajta önrendelkezési jogot, amelyet minden más jogsértettnek megad. Mégpedig abból a ki nem mondott, de egyértelműen azonosítható felsőbbrendűségi tudatból kifolyólag, amely jól tetten érhető Rétvári Bence fent idézett nyilatkozatában, amelyben egyrészt megmondta a gyöngyöspatai szegregáció áldozatainak, mi szolgálná jobban sorsuk jobbra fordulását, másrészt jelezte, azért kell oktatási ellentételezést kapniuk, mert nem garantálható, hogy a pénzt oktatásra fordítanák, vagy sem.

Emellett **az is nyilvánvaló, hogy a jogsértők jobban járnak ezzel a megoldással. Egyrészt azért, mert néhány képzési alkalmat megszervezni egyértelműen olcsóbb, mint például több tucát, akár egy évtizeden keresztül szegregált diáknak pénzbeli kompenzációt fizetni.** Ez teljesen világos a gyöngyöspatai ügy alpereseinek reakcióiból, akik – noha a bírósági kötelezés egyetemleges volt a tankerülettel – azzal támadták a bírósági döntéseket, hogy romba döntheti a település költségvetését, viszont készséggel elfogadták volna, ha a bíróság oktatási, képzési szolgáltatások nyújtására kötelezi őket, amiből csak az a következtetés vonható le okszerűen, hogy ez sokkal csekélyebb mértékű kiadást jelentett volna nekik.

De ennél is lényegesebb, hogy **mivel a jogsértettek számára a fent kifejtettek miatt sokkal hátrányosabb a javasolt elégtételi mechanizmus, ezért nagy valószínűséggel csökkenti a jogérvényesítési hajlandóságukat,** ami az indokolásban nem szerepel célként, de az előterjesztő és a miniszterelnök politikai nyilatkozataiban annál világosabban megjelenik.

A különbségtétel tehát egyrészt hátrányos, másrészt aránytalanul nagyobb mértékben sújtja a romákat, mint a nem romákat, és mivel alapvető jogot korlátoz, az Ebktv. 7. §-ának értelmében csak akkor lenne elfogadható, ha ez másik alapvető jog érvényesülése érdekében, elkerülhetetlen esetben, a szükségesség és arányosság követelményeinek

megfelelően történe. A többség „igazságérzete” azonban nem tekinthető ilyen alapvető jognak, de még kellően konkrétan megfogható alkotmányos alapértéknek sem. Különös tekintettel arra, hogy a módosítás apropójául szolgáló gyöngyöspatai ügyben a többség egy többségi vezetésű intézmények által a kisebbség rovására elkövetett jogsértésért megítélt sérelemdíjat tartott igazságtalannak (legalábbis a kormánypárti politikusok ezt állították).

5) Ugyanezen okokból **nem felel meg a javasolt módosítás a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló 2000/43/EK irányelv 15. cikkének, amely kimondja, hogy az etnikai származáson alapuló diszkrimináció szankciója hatékony, arányos és visszatartó erejű kell legyen, hiszen egy olyan szankció, amely ennyivel kedvezőbb a diszkrimináció elkövetőjének és hátrányosabb az elszennvedőjének** (és amelyért a gyöngyöspatai ügyben tulajdonképpen a jogsértők kampányoltak példátlan intenzitással) **nem lehet kellően hatékony és visszatartó erejű.**

Ráadásul ugyanezen **irányelv 6. cikke kimondja, hogy az irányelv végrehajtása semmilyen körülmények között nem szolgálhat a megkülönböztetés elleni védelmi szint csökkentésének igazolására** ahhoz képest, amelyet a tagállamok az irányelv által szabályozott körben már biztosítanak. **A módosítás azonban – többek között az irányelvre is hivatkozva – jelentősen csökkentené az oktatási diszkriminációval szembeni védelem szintjét a magyar jogrendszerben, így e tekintetben is sérti az irányelv követelményeit.**

***

Tisztelt Biztos Úr!

Fentiekre tekintettel kérjük, hogy a rendelkezésére álló eszközökkel lépjen fel a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 59. § (4) bekezdésének tervezett módosítása ellen, így

- élve az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény 39. § (1) bekezdésében foglalt jogával **szóljon fel az Országgyűlés ülésén, amikor a módosítás napirendre kerül, és jelezze a képviselőknek, hogy a módosítás elfogadása az Alaptörvénybe és az uniós jogba ütközne;**
- **amennyiben a módosítást az Országgyűlés elfogadja, úgy élve az Alaptörvény 24. cikkében foglalt jogával, kezdeményezze az Alkotmánybíróságnál az Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálatát.**

3. A gyöngyöspatai ügy körüli kormányzati és kormánypárti kommunikáció értékelése

A fenti 1-es részben ismertetett kormányzati és kormánypárti megnyilvánulások egy része kifejezetten alkalmas a romákkal kapcsolatos előítéletek és a velük szembeni indulatok erősítésére, más részük bagatellizálja, jelentéktelennek tünteti fel a velük szemben elkövetett jogsértéseket, és folytatja azoknak a szervezeteknek a megbélyegzését, amelyek a romák jogérvényesítéséhez segítséget nyújtanak.

A miniszterelnök kiemelt felelőssége okán kiemelkednek ezen megszólalások közül Orbán Viktor nyilatkozatai.

Súlyosan kirekesztő volt például és a „dologtalan romák” rendkívül káros sztereotípiájára játszott rá, amikor a 2020. január 9-i sajtótájékoztatóján szembeállította a gyöngyöspataiakat (akiknek „*igazuk van*” és akiknek „*igazságot kell szolgálatni*”) a velük egy faluban élő „*etnikailag meghatározható népcsoport tagjaival*”, akik ráadásul „*munkavégzés nélkül*” jutnak pénzhez.

Amikor a miniszterelnök azt mondja, hogy „*a magyarok nem rasszisták, nem utasítják el a cigányokat élből*”, de „*van egy határ, amit úgy érez a magyar, hogy sosem szabad átlépni: azt, hogy pénzt adunk a semmiért*”, akkor szintén rendkívül káros, kirekesztő üzeneteket közvetít. Azt közli ezzel, hogy (i) a romák nem magyarok, (ii) a magyarok elutasítják a cigányokat, de (iii) nem „élből”, azaz előítéletből, ami nemigen jelenthet mást, mint hogy a cigányok saját maguknak köszönhetik ezt az elutasítást. Hogy miért, azt a következő mondattal magyarázza: mert a semmiért kapnak pénzt.

Szintén visszatérő elem Orbán Viktor kommunikációjában, hogy a szegregáció, a roma gyerekek tanulási és életésélyeit durván csorbító évtizedes gyakorlat az „*semmi*”, legfeljebb „*rosszul sikerült felzárkóztatás*”. Ennek megfelelően miniszterelnök szerint a gyöngyöspatai per sem igazi jogérvényesítés a 60 jogsértett roma részéről, hanem „*provokáció*” a Soros-szervezetek, azaz a „*bennszülöttekkel*” szembenálló, őket a saját hazájukban megtámadó kisebbség részéről (mely utóbbi kifejezést – bár a szöveg gondos olvasása alapján nem a romákra érti a Orbán Viktor, hanem „csak” az őket segítő civilekre – a kevésbé figyelmes hallgató megint csak könnyedén vonatkoztathatja a romákra, főként a korábbi miniszterelnöki megnyilvánulások fényében).

***

Tisztelt Biztos Úr!

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 1. § (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít – egyebek mellett – a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak, valamint a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak a védelmére.

Ezen túlmenően a Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Világszövetsége Akkreditációs Albizottságának 2019. októberi jelentése alapvetően három témát illetően jelezte, hogy az A-státusz megtartása érdekében tényleges cselekvést és további információkat vár Öntől. Ezek közé tartozik a fellépés a sérülékeny etnikai csoportokkal szembeni rasszizmus ellen, valamint az emberi jogi és más civil szervezetek védelme érdekében.

Úgy gondoljuk, hogy **a gyöngyöspatai ügy kapcsán olyan, súlyosan megosztó, kirekesztő, romaellenes mondatok hangzottak el magas rangú politikusok részéről, ideértve a végrehajtó hatalom fejét, a miniszterelnököt, amelyek feltétlenül szükségessé teszik, hogy Ön, mint az alapjogok védelmének egyik fő letéteményese a magyar alkotmányos rendszerben, felemelje a szavát, és jelezze, hogy ilyen megnyilvánulásoknak nincs helyük egy olyan demokráciában, amely tiszteletben tartja az etnikai kisebbségek tagjainak méltóságát és a diszkriminációmentes bánásmódhoz való jogát.**

Budapest, 2020. június 25.

Tisztelettel,

Az aláíró szervezetek nevében: dr. Kádár András Kristóf
társelnök, Magyar Helsinki Bizottság

Aláíró szervezetek:

Amnesty International Magyarország, Vig Dávid, igazgató

Artemisszió, Szántó Diana, elnök

 autonómia

Autonómia, Nun András, igazgató

Bagázs Egyesület, Both Emőke, elnök

Emberség Erejével Alapítvány, Arató Vilja, programkoordinátor

Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány, Farkas Lilla, kuratóriumi elnök

Európai Roma Információs Iroda, Kóczé Angéla, ügyvezető igazgató

Gyerekesély Közhasznú Egyesület, Darvas Ágnes, elnök

Gyöngyöspata Város Roma Nemzetiségi Önkormányzata, Csemer Géza, elnök

Háttér Társaság, Dombos Tamás, ügyvivő

Igazgyöngy Alapítvány, L. Ritók Nóra, alapító

InDaHouse Hungary Egyesület, Benkő Fruzszi, elnök

Közélet Iskolája, Fernengel Ágnes, szakmai vezető

Magyar Helsinki Bizottság, Kádár András Kristóf, társelnök

MENŐK Magyar Európai Nők Fóruma Egyesület, Pákozdi Éva, elnök

Ökotárs Alapítvány, Móra Veronika, igazgató

Polgár Alapítvány az Esélyekért, Gáspár Máté, igazgató

Roma Parlament Egyesület, Horváth Aladár, elnök

Romaversitas Alapítvány, Dinók Henriett, kuratóriumi elnök

Rosa Parks Alapítvány, Kegye Adél, elnök

Társaság a Szabadságjogokért, Szabó Máté, szakmai igazgató

Új Start Alapítvány, Szóke Judit